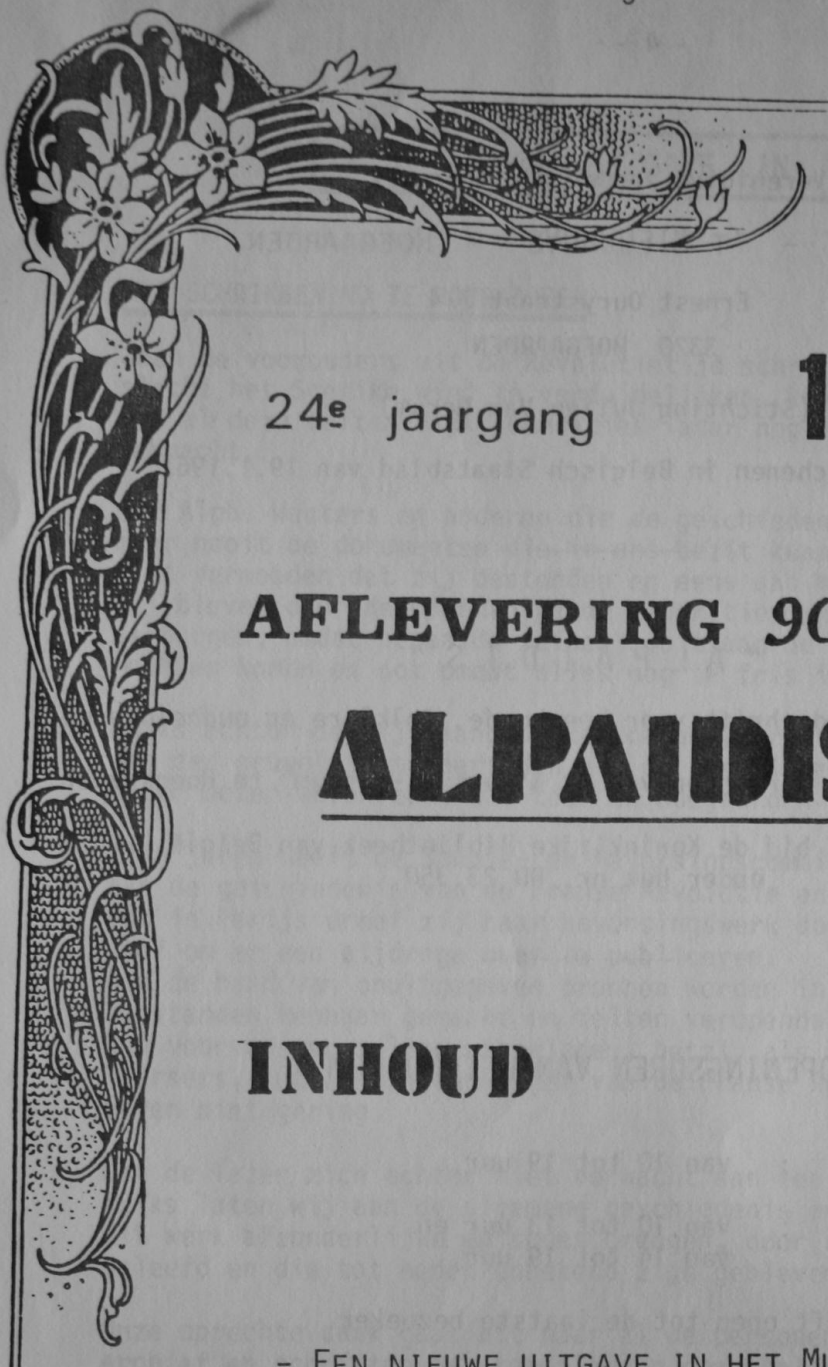

24^e jaargang

1988

AFLEVERING 90

ALPAIDIS

INHOUD

- EEN NIEUWE UITGAVE IN HET MUSEUM
- VERTRIJKS KUNSTPATRIMONIUM
- DE BURGERWACHT TE HOEGAARDEN
- CORRIGENDUM
- OUDE TESTAMENTEN

EEN NIEUWE UITGAVE IN HET MUSEUM

HET SCHRIKBEWIND TE HOEGAARDEN

Toen de voorouders uit de Revolutietijd schriften nalieten om aan het nageslacht het Schrikbewind te verduidelijken, konden ze zeker niet vermoeden dat al deze feiten vijf generaties later nog in herinnering zouden worden gebracht.

Ook Alph. Wauters en anderen die de geschiedenis van Hoegaarden schreven, maar nooit de dokumenten die in ons bezit kwamen onder ogen kregen, konden niet vermoeden dat zij bestonden en eens aan het licht zouden komen. Zij bleven door de opeenvolgende generaties angstvallig als heilige relieken verborgen; omdat bepaalde feiten nooit aan de oren van buitenstaanders mochten komen en ook omdat alles nog te fris in het geheugen lag.

Nu is echter de tijd aangebroken om de waarheid "de simpele waarheid" over één der gruwelijkste perioden uit de geschiedenis kenbaar te maken, opdat ieder beter weten zou, wat toen te Hoegaarden is geschied.

Tien jaren heeft de Studie- en Navorsingscommissie van 't Nieuwhuys-museum aan de geschiedenis van de Franse Revolutie en de Besloten Tijd gewerkt. Tot in Parijs dreef zij haar navorsingswerk door en vergaarde voldoende stof om er een bijdrage over te publiceren. Aan de hand van onuitgegeven bronnen worden in dit werk onthullingen gedaan, toestanden kenbaar gemaakt en feiten veropenbaard, waarin vele Hoegaardiërs hun voorvaderen zullen weervinden, hetzij als samenzweerder tegen de overheersers, hetzij als aanhanger van de Franse Republiek en deze laatsten waren niet gering.

Dat de lezer zich echter niet verwacht aan een volledig historisch verhaal, zulks laten wij aan de algemene geschiedenis over, maar wij willen wel in dit werk afzonderlijke episodes brengen, door de voorouders beleefd en meegeleefd en die tot heden onbekend zijn gebleven.

Onze oprechte dank gaat uit naar al de personen en instanties, die hun archief en schriften ter raadpleging openstelden en voornamelijk naar Ridder Antoine de Fontigny, die gedurende drie jaren te Parijs ontzaglijk navorsingswerk heeft verwezenlijkt. We willen ook een posthume hulde brengen aan de Heren Jean Marie Lowet-Oury en Paul Bail die ons de eerste kostbare archiefstukken uit de Revolutietijd schonken, dewelke aanleiding gaven tot verder onderzoek.

Dat dit boek de lezer moge behagen en hem een diepere kijk geven op de benarde tijd van het Schrikbewind.

Het werk is te bekomen in het Museum 't Nieuwhuys te Hoegaarden aan de prijs van 150 fr. of door storting op rekening 310-0370021-52 van 't Nieuwhuys Hoegaarden van 150 fr. + 50 fr. verzendingskosten.

+Verrijks Kunstpatrimonium+
Kerkhofstraat, 2,
3370 BOUTERSEM.

Boutersem, 22 jan 88,

Geachte Mevrouw, Mijnheer,

De O.L.V. Hemelvaartskerk te Verrijk is een geklasseerd monument uit de XIIde eeuw.

Het is U niet onbekend dat Monumentenzorg financieel niet kan volgen...

Wij zijn dus op zelfhulp aangewezen. Daarom hebben wij op 13 januari 88 een aanvang genomen met het TOTAAL GRATIS herschilderen van de binnenkerk (413 m² en 12 m hoog).

Sommige zaken stijgen echter boven goede wil uit: een voorbeeld: het torenuurwerk, sinds mensenheugenis stuk, is dringend aan restauratie toe daar roest de ganse noorderflank van de toren onherroepelijk beschadigt (raming 500.000 fr).

Van officiële kant moeten wij geen mirakels verwachten...

Wij hebben echter besloten hier iets aan te doen: wij bezitten de originele koperets van een bedevaartsvaantje van de H. Lucia gedateerd 1788 (dus juist 200 jaar oud).

Wij laten die herdrukken

op handgeschept papier

volledig artisanaal door Meester-etsers Wellens

A. Begijnhof te Diest.

gevat in een sierlijke map

met bijliggende tekst.

Deze ets kan bekomen worden door storting van 750 fr op rek.nr.: 068.2052081.73 van

Verrijks Kunstpatrimonium

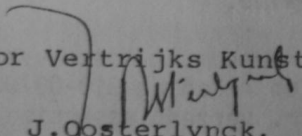
3370 BOUTERSEM.

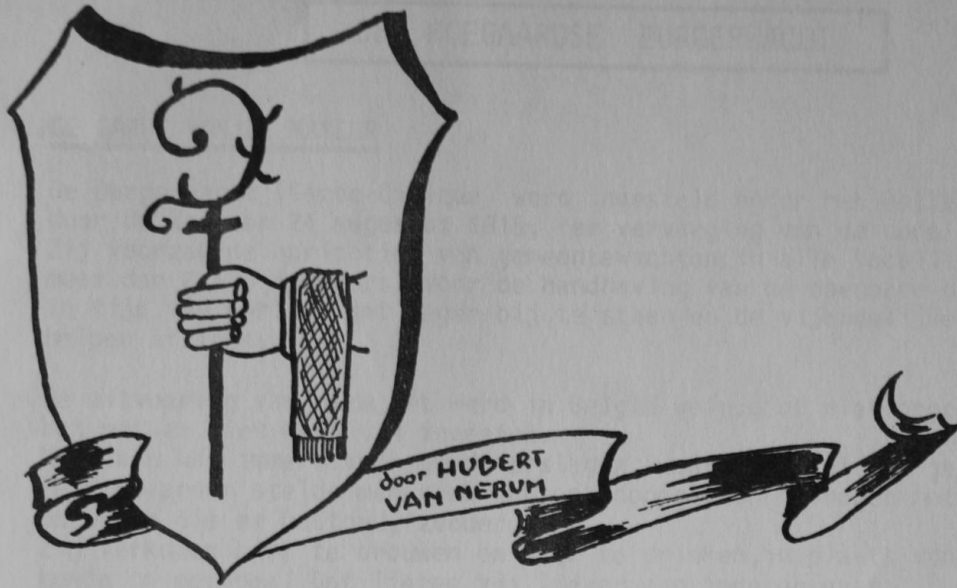
Het is werkelijk een uniek, zeer fijn uitgevoerd stukje geschiedenis...

Onze vraag nu: kan U ons een steuntje geven door aankondiging van deze herdruk in Uw ledenblad...

Met onze voorafgaandelijke dank voor de besteedde aandacht, aanvaard onze kunstminnende groeten,

voor Verrijks Kunstpatrimonium

J. Oosterlynck,
Stationstraat, 79
3370 BOUTERSEM
(Tel 016.733908)

DE
BURGERWACHT
TE
HOEGAARDEN

DE HOEGAARDSE BURGERWACHT

1. DE GARDE VAN DE MAYEUR

De Burgerwacht (Garde Civique) werd ingesteld onder het Hollands Bewind, door de Wet van 24 augustus 1815, ter vervanging van de oude Dorpswacht. Zij voorzag de oprichting van gemeentewachten in alle localiteiten met meer dan 2.500 inwoners, voor de handhaving van de openbare orde en ook om in tijd van oorlog, het leger bij te staan en de vijandelijke aanval te helpen afslaan.

De uitvoering van deze wet werd in België weinig of niet opgevolgd, omdat het nut er niet werd van ingezien. Napoleon was immers voor goed verslagen, waarom dan al dit geld verspillen? Te Hoegaarden stelde men zich dan ook doodgewoon tevreden met de wacht te behouden die er bestond, zonder meer. Zij verkozen bier te brouwen en bier te drinken, in plaats van in de krijgskunde te oefenen. Dat lieten zij liever aan anderen over.

Op 11 april 1827 werd een nieuwe wet uitgevaardigd, waardoor de oprichting van de Burgerwacht verplichtend was in het ganse Rijk der Nederlanden, voor alle weerbare mannen tussen 25 en 35 jaar en zulks aan 2% volgens het aantal inwoners.

De officieren zouden door eigen volk worden verkozen en achteraf door Koning Willem I benoemd, wijs ook geweren zouden worden toegekend.

Hoegaarden telde rond die tijd ongeveer 3.200 inwoners, zodat een 65-tal mannen voor Burgerwacht in aanmerking kwamen. Maar de toenmalige Burgemeester Philippe De Zangré was niet haastig met de zaak. Hij had meer dan zijn handen vol met de liberaal getinte oppositie, zodat het nog een paar jaren zou aanslepen.

Begin 1830 werd er toch eindelijk overgegaan tot de werving van burgersoldaten. Zij werden verkozen door een Commissie waarin de Burgemeester en zijn schepena Finoulst zetelden. De Zangré, 49 jaar, nam zelf het bevel over de Garde Civique en benoemde in juni 1830 tot adjunct, zijn achterkleinknecht Henri Joseph Paillet, 28 jaar, en tot officier-opleider belast met de schutterij, Bernard Stockmans, 27 jaar. Andere namen uit deze eerste burgermilitie zijn niet bekend.

Op 23 september waren de Hollanders langs de Schaarbeekse poort Brussel binnengerukt en hadden zich in 't Park verschanst (een strategische fout). Tijdens de gevechten aan de Koninklijke Plaats, geraakten de Tiense Vrijwilligers aangevoerd door Emanuel Pariens en Mathias Bodson, slaags met de vijand. Tot dit korps behoorden de Hoegaardiërs die Behault de Cornois waren gevolgd. Bij Hotel "Belle Vue" werd de bediener van het enige kanon, dodelijk gekwetst. Pariens nam zijn plaats in en zaaide paniek tussen de Hollanders die deze stelling verlieten. In de nacht van 27 september verlieten de Hollanders de stad. De Patriotten begraafden hun doden op de Martelarenplaats.

Boterkroegen worden verzameld en op de wallen gesteld.

Die dag waren ook Hollandse troepen door Tienen getrokken, komende van St. Truiden en oprukkend naar Leuven om er de opstand te dempen en verder naar Brussel te trekken. Het waren ongeveer 2.300 manschappen voetvolk, een 250-tal ruiters en 4 kanonnen. De Tiense Burgerwacht was niet opgetreden, hetgeen haar door de Leuvenaars kwalijk werd genomen. De Leuvense Garde Civique onder bevel van Kommandant Jean de Neeff, viel aan de Tiense Poort de vijand aan en wierp ze terug.

Rond 5 uur in de namiddag verschenen zij terug aan de poorten van Tienen, maar deze maal stond de Burgerwacht versterkt door vrijwilligers, gewapend klaar. Zij hadden echter gebrek aan kanonnen, doch namen hun toevlucht tot een list om de vijand schrik aan te jagen.

In al de vestingsopeningen van de stadswallen werden boterpotten geplaatst met de opening naar buiten gekeerd, zodat zij op kanonmuilen geleken.

Hollandse Parlementairen boden zich aan en verzochten logement voor hun troepen, doch zij werden ontwapend en teruggestuurd. Alsdan trachtten de Hollanders de stad te naderen, maar vreesden de kanonnen en werden op geweervuur onthaald. De Hollandse Artillerie beschoot de stadsmuren, wyl een groot aantal Tiense vrijwilligers op de vijand losrukten. Na een halfuur tamelijk erge strijd, werden de Hollanders in de richting van Vissenaken verdreven. 52 gevangenen werden de stad binnen gebracht. De volgende dag trokken de Hollanders langs Oplinter en Houtem naar de Heck te Overhespen, waar zij terug de baan naar St. Truiden namen.

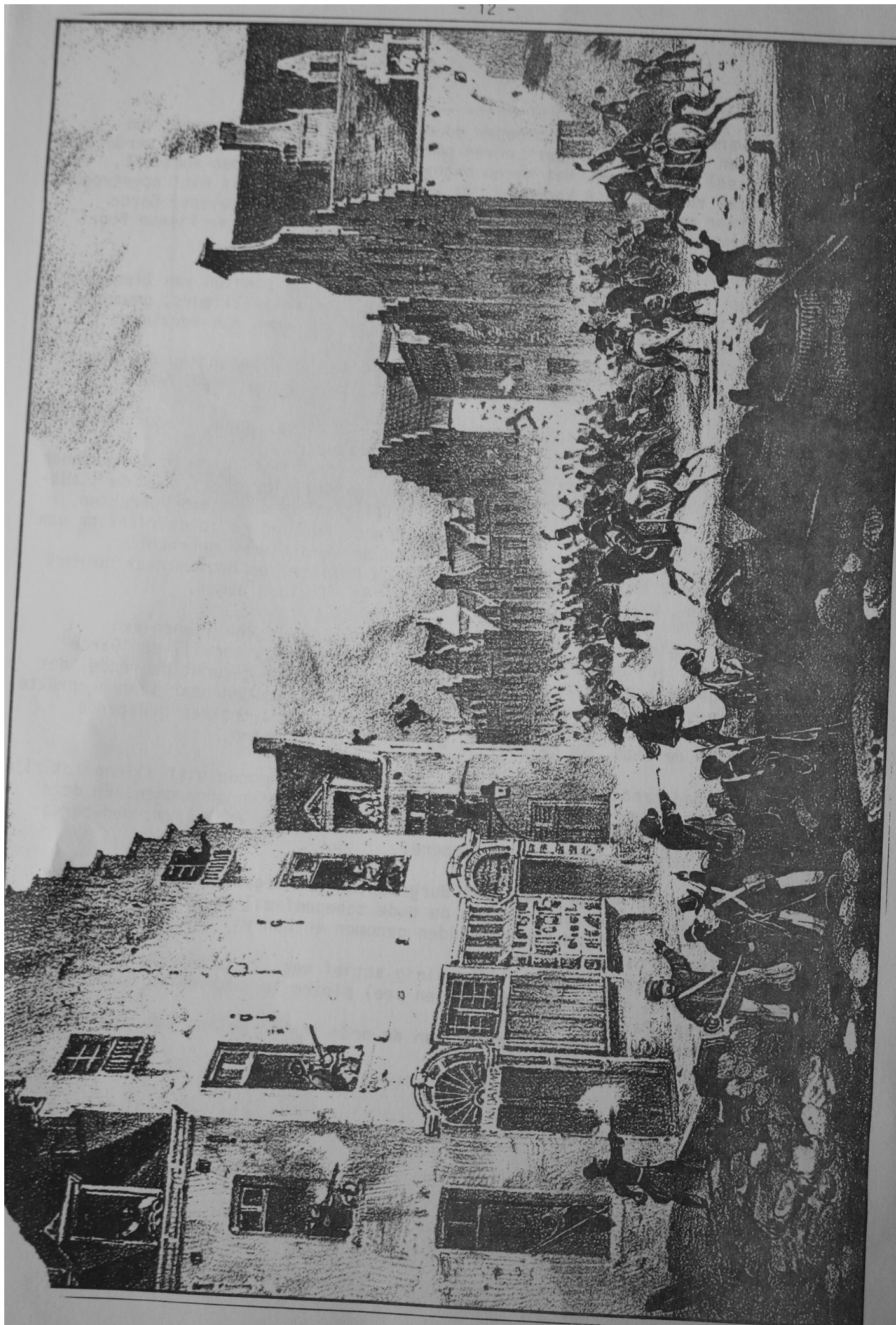
Hoegaarden stelde op 24 september, naar het voorbeeld van Tienen een "permanentie" in, om de dorpsveiligheid te verzekeren, terwijl de "Garde" dag en nacht patrouilleerde. De volgende dag deed het gerucht de ronde, dat een nieuwe sterke Hollandse legergroep vanuit St. Truiden naar Tienen oprukte. Vanuit de omliggende dorpen en ook vanuit Hoegaarden, trokken gewapende benden naar de stad, om gezamenlijk de strijd op te nemen.

De Zangré had handig gemanoeuvreerd, want Paillet behoorde niet alleen tot zijn politieke aanhangers, maar was ook tot de V Geslachten opgenomen. En deze geslachten stonden onder het Dekenschap van Dr. Henri Van Nerum, oud-burgemeester en schoonbroeder van De Zangré.

De "Garde van de Mayeur" zoals de Burgerwacht te Hoegaarden werd genoemd, stond bijgevolg onder invloed van de oude schepenfamilies die na de Besloten Tijd, terug de macht in handen hadden genomen en hun wil trachtten op te dringen in het bierdorp.

Ofschoon de "Garde" aanvankelijk weinig actief was, toch oefende zij op haar manier, door op doelen te schieten en veel pinten te drukken in haar lokaal in " 't Cleyne Paradijs".

Doch zij verzekerde de handhaving van de orde in het belang van de Geslachten en dat was voor hun hoofdzaak.

2. DE SEPTEMBERDAGEN VAN 1830

Op 25 augustus waren te Brussel en elders in het land volksberoerten uitgebroken tegen de Hollanders, die de Belgen als minderwaardig beschouwden en als een gekoloniseerd volk behandelde.

Aan de basis van de grote misnoegdheid lag het autoritair optreden van Willem I. De opvoering van de "Stomme van Portici" gaf echter de aanstoot tot de opstand in navolging van de juli-revolutie te Parijs.

Overal werden vrijwilligers geronseld, die zich bij de detachementen der grote steden voegden, om naar Brussel op te trekken, waar de oproer het hevigst was. Luik volgde het voorbeeld en verdreef door zijn Burgerwacht de Hollanders uit de stad. Hetzelfde gebeurde te Ath, Bergen, Doornik, Charleroi en Namen, van waaruit vrijwilligers naar Brussel trokken.

Op 4 september trokken Luikse vrijwilligers door Tienen, waaronder Charles Rogier en Charlier (Houtebeen), om hun broeders uit de hoofdstad ter hulp te snellen.

Te Hoegaarden verscheen Auguste de Behault de Cornois, om mannen te ronselen en liet op de Plaats en ook aan het huis Vandertaelen-Van Nerum (huidig rusthuis) de Brabantse kleuren hijsen (rood, geel, zwart horizontaal). Verschillende Hoegaardiërs volgden hem en voegden zich bij de twee Tiense Detachementen, die de Hollanders gingen bevechten. Ondertussen liet Burgemeester De Zangré door zijn Burgerwacht, de nodige bewakingsopdrachten uitvoeren, om de openbare rust te verzekeren.

Een Hollands legerkorps, aangevoerd door Prins Frederik van Nassau, rukte op naar Brussel en stiet op 21 september te Diegem en Zellik op hevige tegenstand van Burgerwacht en vrijwilligers.

Diezelfde dag vertrokken ook vanuit Leuven en elders, vrijwilligers naar Brussel en van overal in 't land stroomden gewapende mannen toe, zowel uit Vlaanderen als Wallonië, om de gehate Hollanders te verdrijven. Belgische officieren en soldaten in Hollandse dienst deserteerden om de rangen van de vrijwilligers te verwoegen. Ook vanuit Parijs en Engeland kwamen aldaar verblijvende vrijwilligers ter hulp.

De Zangré had aan zijn "Garde" streng verboden om hun post te verlaten, opdat zij te Hoegaarden op elk ogenblik zouden paraat staan, zo de orde mocht verstoord worden.

Maar de oppositie verdraaide deze woorden en beweerde dat hij hierdoor aan zijn mannen verhinderde, het vrijwilligerskorps te verwoegen.

De Zangré die als Conservatief, dus als "Vijg" aangeschreven stond, werd er later ten onrechte van bericht, de zaak van Orange te hebben gediend en zich tegen de Patriotten te hebben gekeerd.

In de nacht van 26 op 27 september rukten de vrijwilligers vanuit Tienen, in de richting van St. Truiden, de aanrukkende vijand tegemoet. Te Orsmaal kwam het tot een treffen met de Hollandse voorposten, doch het Tiense Detachement moest zich terugtrekken voor de overmacht.

Op 28 september omstreeks 11 uur verscheen de Hollandse Generaal Cort-Heyligers met zijn troepenmacht op de hoogte van Hakendover en bereidde het beleg van Tienen voor. Hij stond aan het hoofd van 6.000 man voetvolk, 200 ruiters en 8 stukken geschut (een andere bron spreekt van 8.000 man voetvolk, 300 ruiters en 16 kanonnen). Zijn bedoeling was naar Leuven op te rukken om alzo verbinding te bekomen met het legerkorps van Prins Frederik van Orange, die te Brussel in hevige gevechten was gewikkeld.

VOLX

Een vrijwilliger in het Patriottenleger

Op dat ogenblik kon hij niet vermoeden, dat de Hollandse troepen in de nacht van 27 september, na vier dagen strijd, in het Park te Brussel waren verslagen en de terugtocht hadden geblazen.

Te Tienen werd de alarmklok geluid. Burgerwacht en vrijwilligers bezetten hun stellingen aan de Maastrichtse Poort.

De eerste schoten weerklonken en gedurende 6 uren werd er gevochten zonder dat de wallen doorbroken werden. Tussen Grimde en 't Spanuit woedde de slag het hevigst, maar de vijand werd buiten de Bostse Poort verdreven. Een 40-tal Hollanders werden gevangen genomen en verschillende anderen gedood en gewond. De verdedigers hadden ondanks het kanongeschut, slechts twee man verloren, doch zij telden vele gekwetsten.

Alsdan trok Cort-Heyligers met zijn troepen langs Bost naar Rommersom, dus op Hoegaards grondgebied, waar zij in de velden overnachtten. Burgemeester De Zangré had aan de "Burgerwacht" bevel gegeven niet op te treden voor zover alles kalm verliep. Hoe zouden deze enkele tientallen burgersoldaten het kunnen doen hebben tegen duizenden goedgewapende en getrainde soldaten. Maar ook dit werd hem kwade genomen.

Een groep heethoofdigen hadden echter het vuur geopend op de slapende troepen, die door paniek aangegrepen zich in de velden verspreidden. Bij deze kleine groep Patriotten hadden zich ook Tiense Vrijwilligers gevoegd, die een 20-tal Hollanders gevangen namen. Maar de overmacht verdreef snel de aanvallers.

Het scheelde weinig of Hoegaarden werd in brand gestoken. De Zangré moest ten goede spreken en verklaren dat de aanvallers Tienenaars en geen Hoegaardiers waren en schonk enkele vaten bier aan de Hollanders, om hun gunstig te stemmen en het dorp te sparen.

Maar ook dit werd hem nadien aangeschreven.

De volgende dag trokken de troepen in goede orde door het dorp, om zich langs Meldert in de richting van Bevekom en Tourinne te begeven.

Uit vrees nochtans dat Cort-Heyligers zou terugkeren om wraak te nemen, werden te Tienen meerdere afdelingen van vrijwilligers gevormd, om de Burgerwacht te versterken. En ook te Hoegaarden kreeg de "Garde Civique" haar renfort, want De Zangré had vanwege de Patriotten doodsbedreigingen ontvangen en vreesde een revolte tussen Hoegaardiers, pro en contra's. Verschillende huizen van zogezegde orangisten waren in de nacht besmeurd.

Tijdens de gevechten van 21 tot 28 september 1830 werd de Hoegaardse landbouwer Jan Leuts, 35 jaar, en vader van 3 kinderen, levensgevaarlijk gewond en stierf aan de opgelopen verwondingen.

Michel Desmedt, 34 jaar, geboren te Hoegaarden maar te Nijvel verblijvend en ongehuwd, werd tijdens de gevechten gewond.

En ten slotte had Jacob Wilmaers, 52 jaar, geboren te Kuntich, doch als knecht te Brussel residerende, en vader van 7 kinderen, de rangen van de Tiense vrijwilligers vervoegd en sneuvelde.

Andere namen of bijzonderheden van Hoegaardse vrijwilligers zijn ons niet bekend.

De Hollanders waren wel uit Brussel verdreven maar nog niet uit het land. Te Gent was op 28 september de opstand losgebroken, maar Orangisten wilden Vlaanderen van België scheiden. Het Legioen uit Parijs snelde ter hulp en verdreef de Hollanders, wjl een groot deel Belgen, de Hollandse rangen verliet.

Te Brugge vluchtte de vijand in de nacht van 27 op 28 september uit de stad. De Belgische kleuren hingen op het Belfort. In Oostende lieten de Hollanders ganse voorraden achter en scheepten in voor Vlissingen. Meer dan 1.000 Belgische mannen vervoegden de rangen van de Patriotten. En overal in het land werden de Hollanders verdreven. Begin oktober waren nog alleen Antwerpen, Maastricht en Luxemburg in de handen van Orange. Op 20 oktober stond te Tienen op de Grote Markt, een gans bataljon vrijwilligers paraat onder bevel van Majoor N. Foncier, oud bevelhebber van de stadswacht. Onder hen waren verschillende Hoegaardiers.

De volgende dag vielen 300 Patriotten 1.500 Hollanders aan te Walem en brachten hen een nieuwe nederlaag toe. Samen met Le Boeuf uit Brussel, plantte de 23-jarige Tienenaar Jacques Baeker, onder een regen van vijandelijk vuur, de driekleur op de brug van de twee Nethen, wjl Pariens, geholpen door 200 vrijwilligers het fort St. Bernard kon veroveren. En ook te Lier, Berchem en Borgerhout zegevierden de Patriotten, ondanks de voortdurende aankomst en versterkingen uit Holland, waaronder 3.000 manschappen die Esschen bezetten.

En in december stond het Tiense vrijwilligerskorps te Meerssen, om een Hollandse uitval vanuit Maastricht af te slaan en andermaal bevonden zich bij deze vrijwilligers, mannen van Hoegaarden.

Het stemt tot nadenken, waarom er geen enkele lijst van Hoegaardse vrijwilligers is bewaard gebleven. Werd zij nooit opgemaakt of verdween zij achteraf ?

Op het einde van het jaar 1830 waren de Hollanders overal uit het land verdreven met uitzondering van Maastricht en de Citadel van Antwerpen, door de Hollandse Generaal Chassé verdedigd.

Het voorlopig Bewind dat op 4 oktober 1830 de Belgische Onafhankelijkheid had uitgeroepen, schreef in november in alle gemeenten nieuwe verkiezingen uit.

Te Hoegaarden werd Burgemeester De Zangré tijdens een eerste zitting verkozen, maar moest onder doodsbedreigingen en dwang van de oppositie, ontslag nemen ten voordele van Jean Baptist Dumont, die door Jean Bapt. Van Autgaerden (zoon van revolutionaire leider uit de Franse tijd) op de troon werd gebracht. De Zangré moest zelfs samen met oud-Raadslid Coenegras, Jean Bapt. Van Nerum en Pierre Evrard, allen tot de Geslachten behorend, tijdelijk het dorp verlaten, omdat hun leven in gevaar verkeerde. Van Nerum en Evrard waren nochtans schoonbroeders van Van Autgaerden, maar zij stonden zoals De Zangré en Coenegras slecht aangeschreven bij de Patriotten.

De verdrijving der Hollanders en de geboorte van de jonge Belgische Staat, hadden de patriotische vlam ontstoken, eerst in de rangen van de burgerij en ook gedeeltelijk bij het gewone volk, waardoor nu iedereen zijn plicht wilde doen voor het Vaderland, wjl overal Vaderlandse verenigingen oprezen.

LE BARON E. VANDER LINDEN D'HOOGHVORST, COMMANDANT DE LA GARDE BOURGEOISE.
Reproduction d'une lithographie appartenant à la collection de M. De Heyn.

3. DE BURGERWACHT ONDER BELGISCH STELSEL

Op 26 oktober 1830 had het Voorlopig Bewind, de Burgerwacht onder Belgisch stelsel geplaatst en liet op 31 december een wet verschijnen die de "Garde Civique" regelen moest.

Buiten het lotelingen-contingent, het vast vrijwilligersleger en de gendarmerie, zou de Burgerwacht als een "Inwendige Macht" worden beschouwd, om de wet te doen eerbiedigen, orde te handhaven en de onschendbaarheid van het vrijgevochten grondgebied te helpen verzekeren. Zij hing af van het Binnenlands departement en niet van dat van Oorlog, uitgezonderd in geval van mobilisatie en oorlog, waar zij het leger moest bijstaan. Generaal Baron E. Van der Linden d'Hoogvorst, werd als algemene bevelhebber aangesteld.

De Burgerwacht moest jaarlijks 5 dagen manoeuvres houden en daarbuiten, het eerste jaar nog 30 bijkomende oefeningen van 2 dagen en de volgende jaren, 10 oefeningen van 2 dagen.

In 1831 had de nieuwe Burgemeester Jean Baptist Dumont zich aan het hoofd van de Burgerwacht van Hoegaarden geplaatst en nam op 10 mei de beslissing om de "Garde Civique" in kledij te stellen. Voor wie zijn uniform niet kon bekostigen, zou de gemeente betalen.

Dat was het geval voor Jean Bapt. Berwouts, Jacques Boets, Jean Bapt. Dekock, Leonard Desmet, Jean Bapt. Dewaelheyns, Charles Dewaelheyns, Pierre Dotremont, Joseph Dumont, Martin Dupont, Henri Elshaut, Wautier Joseph Ferrand, Herman Finoulst, Jean Bapt. Fox, Laurent Geenis, Henri Nicolas Geens, Lambert Goffin, Lambert Laurent, Jean Bapt. (alias Henri) Laurent, Henri Masset, Jean Bapt. Paenhuys, Herman Peeters, Rene Rems, Henri Schuermans, Jean Bapt. Taverniers, Lambert Troost, Servais Van Brusselen, Martin Vandenbosch, Henri Van Grooten, Jacques Van Grooten, Herman Van Osmael, Jean Bapt. Jubin, Jean Bapt. Peeters, Bernard Taverniers, Philippe Van Brusselen, Jan Vandermolen, Jean Bapt. Van Diest, Lambert Brasseur en Antoine Peeters.

Uit deze lijst kennen wij een deel van de leden uit de toenmalige Burgerwacht, maar wij twijfelen of al deze personen wel behoeftigen waren. Het kostte in elk geval een schone duit aan Hoegaarden, die zijn "Garde Civique" in uniform wilde zien. Uit deze beslissing blijkt ook dat, alwie als steun stond voor ouders of voor een weduwe en deze die een broer in dienst hadden, konden vrijgesteld en vervangen worden.

Jean Bapt. Van Autgaerden en Pierre Lowet (alle twee uit de V Geslachten) waren als "assessors" verkozen en bijgevolg de rechtstreekse raadgevers van Mayor Dumont. Zij werden met het "recensement" van militie en burgerwacht belast.

In de memorieschriften van Dr. Jean Bapt. Van Nerum, neef van Van Autgaerden en kleinkoos van De Zangré, staat te lezen :

"Une nouvelle administration surgit à Hougaerde, ayant pour chef nominal Jean Bapt. Dumont, mais pour chef réel Jean Bapt. Van Autgaerden".

Dus het was Van Autgaerden die meester was, terwijl Dumont slechts bij naam het burgemeesterschap waarnam.

4. DE 10-DAAGSE VELDTOCHT

Op 17 juli 1831 toen Leopold van Saksen-Coburg-Gotha langs De Panne in België aankwam, stonden overal tot in Brussel kleurrijke escortes van leger en burgerwacht opgesteld.

Ook Van Autgaerden en Lowet waren tegenwoordig.

Te Brugge sprak de vorst lovende woorden uit over de Burgerwacht, die hij als de belangrijkste gewapende macht en de veiligste waarborg voor de openbare orde betitelde.

Vanaf dat ogenblik steeg het patriotisme ten top en kwam de Burgerwacht in hoog aanzien. Zij pronkte ook op 21 juli bij de troonbestijging van Leopold I.

Maar in feite was zij onvoldoende opgeleid en slecht bewapend en zonder degelijke uitrusting. Zij droegen slechts een linnen kiel en een shako en hadden amper enkele geweren. Doch zij waren met de beste bedoelingen beziel en hadden spontaan gehoor gegeven aan de oproep van de Natie.

Van Autgaerden droomde ervan, om te Hoegaarden een "Garde Civique d'élite" op te richten, maar de gebeurtenissen dwarsboomden zijn plan.

Op 2 augustus 1831 toen de Koning zijn rondreis maakte in zijn nieuw Vaderland, vielen de Hollanders met 80 à 100.000 man, waaronder vele Duitse en Zwitserse huurlingen, terug België binnen om wraak te nemen.

Daar tegenover stonden amper twee kleine slecht uitgeruste legertjes, het Maasleger onder Generaal Daine en het Scheldeleger bevolen door Tiecken de Terhove. Hoe zou het anders kunnen geweest zijn. België was amper 9 maanden onafhankelijk en had voordien niets.

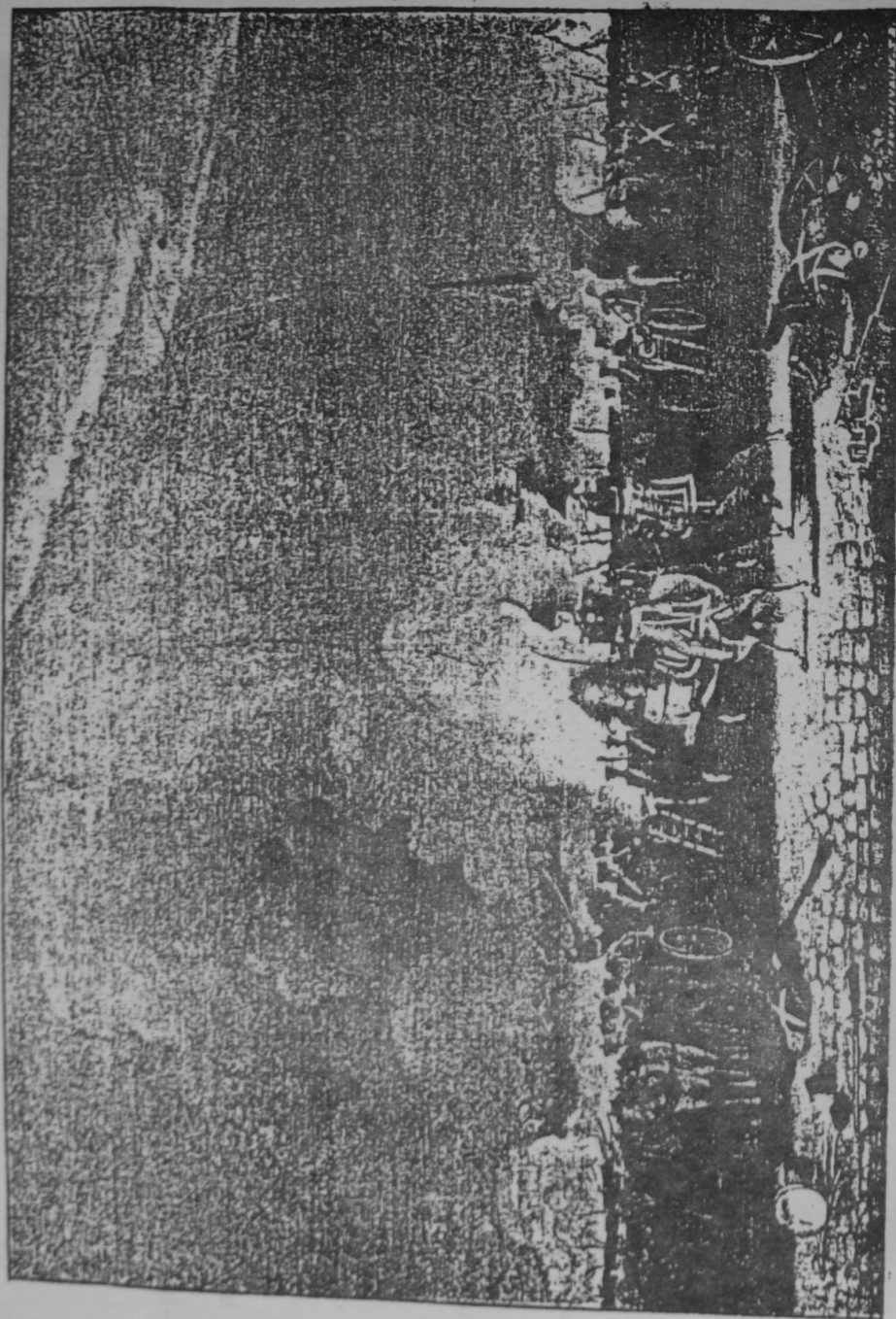
Een sterke legermacht kwam vanuit Maastricht over Hasselt, waar Daine, na een eerste overwinning zich op Luik moest terug trekken.

Via St. Truiden rukten de Hollanders op naar Tienen, waar zij op 10 augustus verschenen. Een paar kanonschoten volstonden om de stadspoorten te doen openen, want elke weerstand was nutteloos tegen de overmacht. Maar ondertussen vervoegden vrijwilligers en burgersoldaten de rangen van Leopold, die in de richting van de vijand kwam.

Hollandse eenheden waren ook door Hoegaarden getrokken waar zij het wat te bont maakten en tot plunderingen overgingen.

Lambert Vandermeulen en herbergier Bernard Van Ham werden er het slachtoffer van. Zij kregen later een schadeloosstelling van 10 en 40 florijnen, voor een geleden schade van 411,6 fl. en 892 florijnen.

Ook Pierre Deswert, herbergier, kreeg 3 florijnen voor de opgelopen schade van 45,96 florijnen, Jean Pans, landbouwer ontving 5 fl. voor 58,20 fl. schade, Nas Rimanque 3 fl. voor 48,81 fl. en Sebastien Carcan 10 fl. voor een schade van 102,05 fl.

Harlog Zangers, exc. DE ROEMRIJKE VELDSLAG BIJ LEUVEN, OP DEN 12 AUGUSTUS 1831 (1).

De Prins van Orange, na door Tienen getrokken te zijn, liet zijn voorposten vooruit rukken tot Lovenjoel. Op 11 augustus verscheen Leopold I ter plaatse aan het hoofd van een Brigade de l'Escaille, een escadron Lanciers en een batterij artillerie, versterkt door talrijke vrijwilligers. Te Boutersem greep de slag plaats. Een bloedig gevecht ontstond waar het 12e Linie Regiment, gesteund door de Burgerwacht uit Bergen en de Compagnie Jagers van Markies de Chesteler uit Brussel, de overwinning behaalden.

De Hollanders moesten zich achter de Velp terugtrekken en bezetten Roosbeek. Maar ook daar werden zij verdreven bij het vallen van de avond. Het 12e Linie Regiment dat zich bijzonder had onderscheiden tijdens lijf aan lijf gevechten met de blanke wapens, telde 250 doden en gekwetsten op een effectief van 1.200 man.

Tijdens de slag was de Hollandse officier, Lt. Kol. Valkenburg gesneuveld, wjl het paard van de Prins van Orange, onder hem werd gedood, aan de hoek van de Dorpstraat. Er werden ook verschillende Hollanders gevangen genomen. Servais Christens uit Hoegaarden was die dag ook gesneuveld. Zijn weduwe Marie Anne Stas, moeder van 6 kinderen bekwam in 1832 een hulppensioen.

Het Belgisch leger bivakeerde die nacht, in de veroverde dorpen, maar moest zich in de vroege morgen van de volgende dag, voor een geweldige overmacht, op Leuven terugtrekken.

Ook in deze stad grepen hevige gevechten plaats en Leopold bracht er de Hollanders tijdelijk tot stand.

De defensiemiddelen van het Belgisch Leger waren echter onvoldoende en de vijanden te talrijk.

De Prins van Orange nam door omsingeling Leuven in en zette zijn opmars naar Brussel verder.

Het Franse legerkorps van Maarschalk Gerard, dat bij de Hollandse inval ijlings ter hulp was ingeroepen, bevond zich tussen Waver en Brussel, op het ogenblik dat de Hollanders naar de hoofdstad oprukten.

De Franse Maarschalk dreigde de Hollanders aan te vallen. De Prins van Orange vreesde het Franse leger en trok zijn troepen diezelfde dag (12 augustus) nog terug op Tienen.

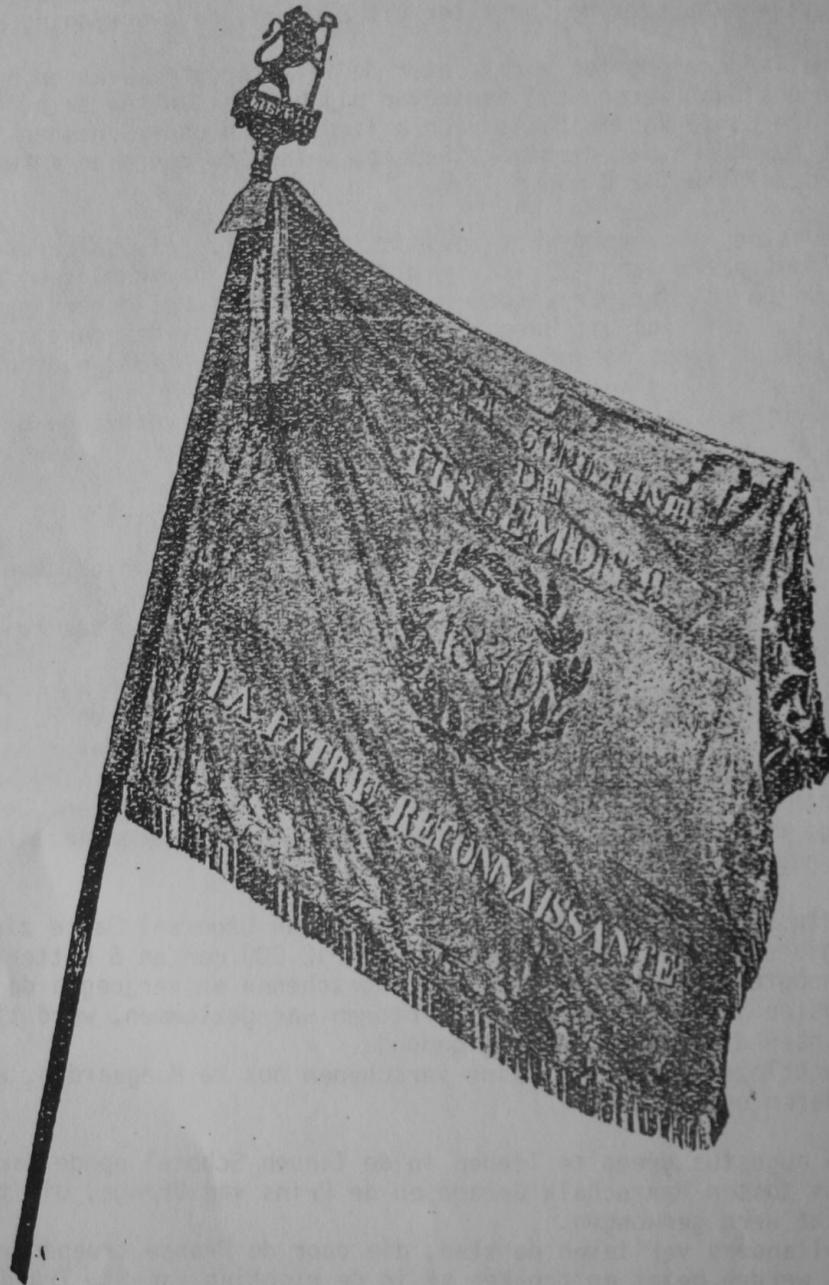
Ondertussen had het Belgisch Maasleger van Generaal Daine zich te Luik gereorganiseerd en was op 15 augustus met 12.000 man en 6 batterijen veldgeschut ter hoogte van Hakendover en Bost verschenen en verjoegen de Hollandse posten. De kosten van Bost die op de kerktoeren was geklommen, werd tijdens deze gevechten door de Hollanders gedood. De tuchtloze benden van Daine verschenen ook te Hoegaarden, waar zij tot plunderen overgingen.

Op 16 augustus greep te Tienen in de Tinnen Schotel op de Markt een onderhoud plaats tussen Maarschalk Gerard en de Prins van Orange, die tot de algemene aftocht werd gedwongen.

De Hollanders verlieten de stad, die door de Franse troepen van Generaal Hulot werden bezet en trokken af in de richting van St. Truiden, terug naar Maastricht.

Maarschalk Gerard had ons de redding gebracht.

Notre Drapeau d'Honneur en 1830

Onze Eerevlag van 1830

En dan kwamen de Fransen naar Hoegaarden, tot waar hun voorposten reeds op 14 augustus waren doorgedrongen.

Zij eisten 14 hoorndieren op, 18 Hl. haver, 1.540 kg. hooi, alcohol, rijst en zout.

De Burgerwacht hielp de opeisingen verzekeren, opdat alles in kalmte en goede orde zou verlopen. Jean Van Ongelegen en beenhouwer François Sweerts werden aangeduid om de hoornbeesten te gaan opkopen, wijl Henri Lodewijckx (oud-griffier van de Vrederechter), Paul Fourie en andere, het hooi, de haver, rijst en zout leverden. Alles werd door de gemeente vergoed, voor de gezamenlijke som van 2.031,3 fl.

De Franse troepen bleven te Hoegaarden tot einde 1831 en vonden een middel om in de St. Corneliushoeve bij brouwer Jean Bapt. Van Nerum, waar ook manschappen waren gelegd, de brouwketel te vernielen, omdat zij geen drank meer kregen.

Op 29 december 1831 werd de wet op de Burgerwacht aangevuld, waardoor verschillende burgersoldaten tot 1833 onder de wapens bleven, om over 's lands veiligheid te waken, want men wantrouwde de Hollanders. Doch Orange had begrepen.

Het volgend jaar op 27 september 1832 vertrok een delegatie uit Tienen naar Brussel, om er samen met nog andere steden, uit de handen van de Vorst een Erevaandel te ontvangen voor hun moedig gedrag van hun vrijwilligerskorps, tijdens de gevechten van 1830.

Op zondag 30 september kwam het vaandel de stad binnen. Van aan de Leuvense Poort tot aan de Markt waren triomfbogen gebouwd. Burgemeester Vandormael ging zijn delegatie tegemoet en met muziek werd het vaandel naar het Stadhuis gebracht, omringd door vrijwilligers in uniform met Pariens als vaandeldrager.

Tussen hun bevonden zich ook Hoegaardiers die bij het Tiense detachement hadden gevochten.

In de "Café Belge" bij Wwe Reynaerts, wier man gesneuveld was, (later Café Central genaamd) werden de moedige strijders met bier onthaald.

En laat in de avond togen de Hoegaardiers nog naar de herberg van Barbara Perpeet in de Hoegaardenstraat om hun laatste pinten te drinken, vooraleer terug naar hun dorp te trekken.

5. GENERAAL DAINE VERSCHIJNT OPNIEUW

Op 15 november 1832 kwam de Franse Maarschalk Gerard, op verzoek van Leopold I, met 50.000 man terug België binnen om Antwerpen te ontzetten, dat nog steeds in handen was van Generaal Chassé. De voorwacht van het Franse leger werd aangevoerd door de Hertog van Orleans, Koninklijke Prins. Het beleg duurde 25 dagen, tot wanneer de Hollanders op 23 december definitief werden verdreven.

Chassé gaf zich met 120 officieren en 3.747 onder-officieren en soldaten over en werd meegevoerd naar St. Omer.

De Hollanders telden 562 doden, de Fransen 367 en 348 gekwetsten. Frankrijk had de jonge Belgische Staat voor de tweede maal gered.

Op 1 december 1832 gedurende het beleg van Antwerpen, was Generaal Daine opnieuw te Hoegaarden verschenen met de 4° Div. die overal in huizen en schuren gelegerd werd.

In het centrum zelf lag het 3e Bon Burgerwacht uit W. Vlaanderen ondergebracht in de Cruysblock, het Arendsnest, de Refugie der 11.000 Maegden, de Engel, de St. Corneliushoeve, bij Coenegras en in andere grote hoeven.

Bost en Overlaar kreeg elk een Cie Burgerwacht uit Luik te logeren, wijl te Rommersom 2 Cie en de Staf van het 1e Bon Burgerwacht inkwartierden. En tenslotte bevond zich nog een Cie van het 4e Bon Burgerwacht uit W. Vlaanderen te Hoksem.

De herbergen maakten goede zaken, maar de kosten der inkwartiering wogen zwaar. Daarom vroeg Burgemeester Dumont ontlasting van troepen te Overlaar (waar slechts 25 man konden gelogeed worden), Hoksem en Rommersom (waar amper 15 huizen stonden, waarvan slechts 6 logeerbaar).

In zijn verzoekschrift had hij gewezen op het feit, dat te Lummen en Outgaarden geen troepen legerden, wijl de dorpen Goetsenhoven, Opheyllissem en de drie Geesten in tegendeel wel vol lagen met eenheden van de 4° Div.

Generaal Daine ontving deze brief op 4 december en drie dagen later grepen enkele onbeduidende wijzigingen plaats.

De Stad van het 3e Bon Burgerwacht uit W. Vlaanderen kwam zich in het dorp bijvoegen en logeerde in huis Vandertaelen (huidig rusthuis), bij Falla, op de Beek en in de kloosterschuur.

Overlaar en Rommersom werden met de helft verminderd, maar te Hoksem in tegendeel werd de Cie Burgerwacht van het 4e Bon vervangen door een escadron Lanciers en een Cie van het 1e Bon van het 1e Infanterie Regiment. Zulks bevredigde Dumont niet en hij richtte zich tot de District-Commissaris te Leuven, doch zonder veel resultaat, want na het vertrek van de ene, kwam een andere eenheid in de plaats. Deze toestand duurde tot 1834 in tegenstelling met de omliggende dorpen, waar na 1832 geen troepen meer verschenen. Ter vergoeding werd 21 cent per dag en per man uitbetaald maar dat gebeurde voor Hoegaarden pas in 1836, met de globale som van 62.678,79 f.

De functionarissen van Hoegaarden die destijds de getuigschriften van militie en burgerwacht moesten tekenen en afleveren waren : Jean Bapt. Van Autgaerden en Pierre Lowet (assessors), Jean Bapt. Fourie, Jean Henri Vandermolen, Jean Bapt. Nijs, Jean Bapt. Dumont en Clement Carion (Raadsleden).

6. DE ORANGISTEN STEKEN DE KOP OP

Vanaf 1833 begonnen de Orangisten, die te Hoegaarden een aantal aanhangers telden, rumoerig te worden. Tot de grootste oproerzaaiers behoorden, Joseph Cypers uit Rommersom, Jacques Van Hagendoren uit het Centrum en Henri Moens uit Nerm. Zij stonden in contact met het Orangistenlokaal te Tienen in Café Coenen (herberg Moka op de Markt).

In de herbergen van Hoegaarden lokten zij onlusten uit, maar hun blaffen was groter dan hun daden (zie ALPAIDIS n° 80).

Ter herinnering aan de Septemberdagen van 1830, had Burgemeester Dumont in 1833 een verjaringsfeest ingericht. Onder het gelui van klokken verliet de Burgerwacht haar lokaal, dat door de "Patriotten" naar 't Brouwershuis was overgebracht bij Henri Van Autgaerden, broeder van assessor. Zij defileerden plechtig door de straten maar werden door sommige Orangisten uitgelachen en uitgescholden voor "soldaten van mijn kl...".

Zij trachten ook het volk op te hitsen tegen Dumont en Cie en deze oppositie ten opzichte van het Dorpsbestuur, begon vanaf 1834 vaste vormen aan te nemen. Achter de schermen waren het de Geslachten die in 't geheim optraden, om Dumont ten val te brengen.

Op 1 januari 1834 toen de gemeenteraad het Nieuwhuys verliet, waar zich sedert 1795 de "Meyery" bevond, om zich in het nieuw gebouwde gemeentehuis op de Plaats te vestigen, grepen andermaal onlusten plaats, er werd aan de Burgemeester verweten, dat hij al het geld uit de gemeentekas aan 't verspillen was en niet anders deed, dan gemeentegronden verpanden om de grote Jan uit te hangen.

Door aanpassing van de Wet van 2 januari 1835 werd aan de Burgerwacht een nieuw uniform toegekend, meer gelijkenis vertonend met dat van het leger, doch met zilveren graden inplaats van goud. Maar te Hoegaarden bleef wegens geldgebrek het oud uniform in voege. De Garde Civique had het nog tot geen Elite-eenheid gebracht, waarvan Van Autgaerden had gedroomd en stak ver af tegen deze van Tienen.

Bij de nieuwe verkiezingen werd Philippe De Zangré in 1836 met grote meerderheid terug tot Burgemeester verkozen en luisterrijk ingehaald.

Dumont en Cie waren verslagen. De hoofddekens van de V Geslachten, Dr. Henri Van Nerum, stuurde zijn gelukwensen naar De Zangré, die dadelijk het lokaal van de Burgerwacht terug naar 't Cleyn Paradys liet overbrengen.

Aan het hoofd van zijn Garde, stelde hij Joseph Henri Paillet aan en nam Henri Van Nerum in de gemeenteraad op.

Op 25 september 1836 bij de herdenking van de overwinning op de Hollanders, lokten enkele Orangisten onlusten uit, die echter snel door de Burgerwacht konden gedempt worden. Meermaals moest de Garde Civique echter optreden om de vrede in het dorp te bewaren, want de Orangisten trachtten ten allen kanten onlust te zaaien.

COMPATRIOTES !

Un cri sinistre a déjà retenti dans le peuple, cri d'éveil, précurseur de ces fortes résolutions qui sauvent encore au moment où la trahison se flatte de toucher à l'accomplissement de trames ourdies de longue main :

« Nous sommes vendus, mais nous ne sommes pas encore livrés ! »

Et nous ne le serons pas, car le peuple entier qui a sanctionné le décret d'exclusion à perpétuité de la maison d'Orange-Nassau, saura maintenir sa volonté à tout prix.

Les effets de la révolution de 1830, la Constitution et l'ordre de choses établi sur les ruines de l'ancien régime, ne se bornent pas à telle ou telle partie du territoire : toutes nos provinces ont pris part aux combats de la révolution, toutes veulent rester unies à la nationalité commune, et l'opprobre serait plus grand de nous tirer d'affaire en sacrifiant le Limbourg et le Luxembourg, que de succomber tous ensemble dans une lutte glorieuse.

La honte ne serait pas d'être vaincus, mais de nous soumettre sans combat.

L'indépendance peut se raviver dans le sang de ses défenseurs : elle étoufferait dans la boue des protocoles.

Céder sans combattre : voilà ce qu'une poignée de lâches et de traîtres osent demander à une armée belge, à une armée de cent mille hommes, brûlant de réparer les affronts de 1831, d'assurer la défense du pays, de garantir nos frontières, d'affranchir l'Escaut et la Meuse, ces deux artères de la prospérité publique, de soutenir l'honneur national et de rétablir ainsi une paix solide, en affermissant l'ordre par la confiance et la concorde des citoyens.

Officiers, Sous-Officiers et Soldats !

Céder sans combattre, avez-vous bien réfléchi à toute l'ignominie d'une pareille position ?

Céder sans combattre, et livrer le Limbourg et le Luxembourg à la restauration !

Céder sans combattre, et abandonner à la Hollande la domination de l'industrie et du commerce !

Céder sans combattre, et le rouge ne vous monterait pas à la figure !

Les forces de l'ennemi, vous diront quelques peureux, sont innombrables ; résister serait folie.

Depuis quand donc les Belges comptent-ils leurs ennemis ?

Ils n'étaient pas les plus nombreux à cette sanglante bataille des Éperons, et pourtant ils triomphèrent !

Ils n'étaient pas les plus nombreux à Woeringen où 4000 hommes en défirent 22000 !

Ils n'étaient pas les plus nombreux à la bataille de Turnhout, quand ils chassèrent les Autrichiens !

Ouvrez vos fastes militaires, dans presque toutes nos victoires, le courage a suppléé au nombre.

Et vous seriez assez dégénérés, en présence de semblables souvenirs, pour vous soumettre à l'ordre de reculer sans combattre et d'ouvrir la frontière à l'ennemi !

Des peuples ont été conquis et asservis, mais ils ne sont pas déshonorés, car ils ont noblement tenté la chance des combats, et valeureusement défendu leur nationalité avant de courber la tête sous le joug.

Praga n'est pas un affront pour la Pologne, car les Polonais ont défendu pied à pied un terrain arrosé du sang des braves.

Les peuples qui n'ont su défendre que mollement leur nationalité sont flétris dans l'histoire.

Mais il faudrait inventer un mot qui n'existe en-

core en aucune langue, puisque les annales d'aucun peuple n'offrent un pareil exemple, pour qualifier le peuple qui se soumettrait sans combattre !

Eh bien ! la diplomatie étrangère secondée chez nous par la lâcheté des uns et les trahisons des autres, veut nous infliger plus d'opprobre encore !

Il ne lui suffit pas que nous abandonnions le Limbourg et le Luxembourg par le fait, en le laissant ouvert à l'invasion ennemie.

Nos représentants sont convoqués le 19 de ce mois, mardi prochain, pour déclarer par acte authentique qu'ils consentent au morcellement, qu'ils l'acceptent sur une simple injonction, sans attendre même l'effet d'une contrainte dont l'exécution est impossible.

Impossible en effet, car l'exagération de la peur chez quelques hommes, qui insultent votre valeur par leurs lâches insinuations, a seule grossi le nombre de ceux que vous aurez à combattre.

Le roi de Prusse enverra-t-il contre nous une armée, dont une partie abandonnerait sa cause sur le champ de bataille ? Enverra-t-il une armée aux frontières, quand à l'intérieur gronde le mécontentement ?

Et s'il était aveugle au point de l'oser, ignore-t-on que les sympathies des peuples nous sont acquises ; qu'Allemands, Français, Polonais, Irlandais même s'uniraient pour défendre notre cause, que tous les proscrits de l'Europe, que toutes les victimes de la Sainte-Alliance s'enorgueilliraient de pouvoir s'associer à une lutte héroïque ?

Tous les souverains redoutent la conflagration générale. La Hollande seule peut songer à exécuter le traité qui consacre son triomphe au prix de notre ruine et de notre déshonneur.

Et c'est devant la Hollande que vous resteriez sans combattre !

Cent mille hommes, fiers, hardis, patriotes, dévoués, enfin l'une des armées de l'Europe les plus distinguées par l'instruction, la tenue, le courage, la discipline, cédera sans combattre !

Nous savons que cette discipline même sera invoquée pour vous assujétir à la plus dégradante inaction, tandis que les protocoliseurs de la conférence de Londres démembreront nos provinces, fermeront nos ports et nos fleuves, nous ruineront enfin en nous déshonorant, et nous réduiront à force d'opprobre et de misère à ne plus trouver de refuge que dans le sacrifice complet de notre nationalité au profit de la France ou de la Hollande.

Compatriotes de l'armée !

Vos devoirs de militaires sont respectables, mais il en est de plus sacrés.

Issus du pays, vous ne cessez de tenir au pays. Avant d'être soldats, vous êtes Belges, et vous n'abdiquez pas votre caractère de citoyens en endossant l'uniforme.

Avez-vous réfléchi à l'opprobre du rôle qui vous serait réservé s'il vous était prescrit, à vous militaires, à vous qui formez la partie la plus énergique de la population, de rester impassibles, l'arme au pied, tandis que les paysans du Luxembourg défendraient leurs foyers avec le courage du désespoir ?

Avez-vous réfléchi à l'opprobre du rôle qui vous serait réservé, s'il vous était prescrit non-seulement d'étouffer une sainte indignation dans vos propres cœurs, mais de la comprimer encore chez ceux de vos compatriotes qui saisiront leurs armes pour voler à la défense de nos frères du Limbourg et du Luxembourg ?

Y avez-vous réfléchi ?

Het pijnlijk en vernederend verdrag met Holland, waardoor een aanzienlijk territorium voor België verloren ging, maar door de grote Mogendheden werd geëist, verwekte een diepe misnoegdheid en een grote verontwaardiging bij het volk.

In 1838 werden er zelfs vlugschriften verspreid door de Patriotten, om het leger op te roepen zich tegen dit schadeverdrag te verweren. Een eksemplaar, waarvan hierbij een kopij, bleek bewaard en berust in ons archief.

De Orangisten werden zelfs zo driestig dat zij zich tegen de jongelingen durfden keren, die onder de wapens waren. Toen vroeg Burgemeester De Zangré de tussenkomst van het leger, want ook in de rangen van de Burgerwacht begon verdeeldheid te heersen, ingevolge de afzetting van Herman Van Osmael en Laurent Geenis die zich in 1833 aan de zijde der oproermakers hadden gevoegd.

Een detachement van het 6e Infanterie Regiment kwam enkele tijd te Hoegaarden legeren, om door machtsvertoon, de opstandelingen tot nadenken te brengen.

Sergeant-Majoor De Mahieu bleef wegens ziekte tot 1839 in het dorp achter en werd ten huize van Dr. Jean Bapt. Van Nerum verzorgd.

In 1839 aanvaardde Willem I eindelijk de voorwaarden van het Vredesverdrag. Pas toen keerde de rust weer. De Patriotten waren opgelucht en de Orangisten hadden begrepen, dat de scheiding nu definitief was. Vanaf toen werd de Burgerwacht met uitzondering van de grote steden, tot een zekere inactiviteit herleid, met als gevolg dat zij kort nadien nog alleen op papier bleef bestaan.

7. NIEUW BLOED BIJ DE BURGERWACHT

Zo bleef de toestand gedurende 9 jaren, maar in 1848 kwam een nieuw revolutionair bewind over Europa waaien, waardoor verschillende tronen en ook deze van Frankrijk werden weggevaagd.

De Fransen trachtten eveneens in België de Koning tot troonafstand te dwingen en de Republiek uit te roepen, maar hun plan werd door het snel optreden van het Leger te Quievrain en Ris'qu'ons-Tout tot in de kiem gesmoord.

Ingevolge deze nieuwe bedreiging werd door de gewijzigde wet van 8 mei 1848, in al de gemeenten met meer dan 3.000 inwoners, de Burgerwacht opnieuw ingesteld. Zo geschiedde ook te Hoegaarden.

De verkiezing der officieren greep plaats op 4 september 1848 en ging gepaard met een vinnige strijd, want de Hoegaardiers waren vast besloten deze maal, een doeltreffend Burgerwacht-Detachement op te richten. Het opkomende liberalisme lag aan de basis hiervan.

Een bataljon werd gevormd, samengesteld uit 3 compagnies, elk bevolen door een Kapitein, bijgestaan door een 1e Luitenant en 2 Onder-Luitenanten.

Notaris Alex Louis Putzeys, 34 jaar oud (getrouwd met Catherine Rosalie Dumont uit de V Geslachten) werd met de graad van Majoor tot bataljon-bevelhebber verkozen. Zijn adjunct werd Jean François Christiaens, 40 jaar, vrijwilliger 1830 en handelaar te Hoegaarden (gehuwd met Rosalie Van Autgaerden). Dan kwam David Putzeys, 28 jaar, wijnhandelaar en broeder van de bevelhebber, die tot Luitenant-Kwartiermeester werd verkozen. En tenslotte nog de bataljon-geneesheer Dr. Jean Bapt. Van Nerum, 40 jaar, (eveneens stammend uit de Geslachten) bijgestaan door een adjunct Dr. Godts. De drie Compagnie-Kommandanten waren Henri Michiels, Jean Bapt. Fourie en Emanuel Lories (deze laatste ook tot de Geslachten behorend).

De officieren werden in de eed gesteld en door de Koning benoemd.

Als lokaal kozen zij 't Nieuwhuys, stamhuis der Geslachten, sinds 1832, gehouden door Philippe Putzeys, oom van de bevelhebber.

Op 23 september 1848, ter gelegenheid van de 18e verjaring der overwinning op Orange kreeg de Burgerwacht haar vaandel, hun door de Burgemeester De Zangré geschonken, terwijl de manschappen zelf hun uniform bekostigden, zoals de wet van 1835 het voorschreef.

Potsierlijk defileerden zij nu door de straten van Hoegaarden, de officieren te paard, het vaandel voorop en gevolgd door de drie compagnies te voet.

Het officierenkorps behoorde tot de "bourgeoisie" en was volledig geïnspireerd door de liberale doctrine. Zij oefenden geregeld volgens de voorschriften en kregen les in 't Nieuwhuys, waar de oversten menige pintjes aan hun mannen betaalden. Het moreel was uitstekend, hun prestige stond hoog en de Hoegaardse Burgerwacht moest niet meer onderdoen voor Tienen.

Deze nieuwe ploeg had bereikt waarin Van Autgaerden niet was gelukt. Er heerste nu een gezonde patriottische geest in het dorp.

Zij die in die tijd met de militie- en burgerwacht-werving werden belast, waren : Christiaens (schepen), adjunct bevelhebber, Michiels (raadslid) Kap. 1e Cie.

Als plaatsvervanger werden aangeduid Paillet (raadslid) voormalig bevelhebber en Fourie (raadslid) Kap. 2e Cie.

Bijgevolg had De Zangré zeer schrandere gehandeld.

*Nous pleurons d'un ami la perte irréparable,
Chacun doit à son tour, subir l'arrêt du sort :
Riche ou pauvre est égal devant la froide mort,
Tout subit de sa loi la règle inexorable,
Hier l'un a succombé c'est un autre aujourd'hui,
Nous aurons notre jour, et quand sonnera l'heure
Nous prendrons le chemin de la sombre demeure
Et le dernier soleil sur nos fronts aura lui.
Soyons justes et bons et du moment extrême
L'approche arrivera, pour nous, sans nul effroi,
Aimons-nous bien, du CHRIST c'est l'immortelle loi,
Et grâce nous aurons devant l'être suprême.*

Les Membres de la Société du premier Ban de la Garde
Civique Mobilisée de Louvain ont l'honneur de vous
inviter à assister au Service solennel qui sera célébré, en
l'église de Saint-Michel, Dimanche 3 Juillet, à 11 heures
du matin, pour le repos de l'âme de feu

JEAN-FRANÇOIS-PIERRE

CHRISTIAENS,

CHEVALIER DE L'ORDRE DE LÉOPOLD,

BOURGEMESTRE DE LA COMMUNE DE HOUGAERDE,

leur ancien Compagnon d'Armes, décédé à Hougærde
le 19 Juin 1864.

R.

J.

P.

Typ. veuve Massar.

In 1849 was De Zangré gestorven en werd opgevolgd door Paillet die door het liberalisme was ingepalmd. Hij steunde volledig op de Burgerwacht. Bij zijn instelling als Burgemeester had de Garde Civique een erehaag gevormd op de Plaats en in zijn toespraak betitelde hij de Garde als "de garantie voor rust en vrede en de ziel van het Patriottisme".

Gedurende enkele jaren ging alles goed, maar de parlementairen die het land regeerden, waren meer bezield met hun politieke partijgeest dan met het openbaar welzijn, zodat zij de hoge kosten van uitrusting en opleiding van de "Garde" verwaarloosden.

Op 31 juli 1853 vaardigden zij een nieuwe wet uit, waardoor nog alleen de Burgerwacht in lokaliteiten met meer dan 10.000 inwoners, zouden actief blijven.

Hoegaarden weigerde die wet toe te passen en behield de Burgerwacht op eigen kosten. Het initiatief kwam van Majoor Putzeys, die datzelfde jaar, door zijn populariteit tot Burgemeester werd verkozen. Maar de oppositie verzette zich tegen het behoud van de "parade soldaten". Alsdan besloten de officieren, om uit eigen zak de Burgerwacht in stand te houden. De Orangisten hadden lang begrepen dat hun tijd voorbij was, maar ook d'Amour Sacré tussen liberalen en katholieken was sedert de laatste jaren afgesprongen zodat nu deze laatsten begonnen te roeren.

In 1857 bij het uitbreken van de troebelen te Brussel, wegens de wet op de Kloosters, ging de Burgerwacht in de meeste steden en gemeenten over tot een machtsvertoon, teneinde de kalmte te bewaren.

Zo gebeurde ook te Hoegaarden, waar het officierenkamp met bloten degen, hun manschappen voorafging. Hetzelfde gebeurde in 1862 bij de onlusten te Antwerpen. Bij één van deze uittochten had een incident plaats. Bij het voorbij gaan van het vaandel, had iemand zijn hoofd niet ontbloot. Michiels sprong vooruit en wipte met zijn sabel het hoofddekse af.

Rond die tijd was te Hoegaarden een nieuwe harmonie opgericht "Les Mélomanes de la Grande Ghète" ter vervanging van de oude muziekvereniging Sint-Cecilia, die rond 1850 was teloor gegaan. Dr. Jean Bapt. Van Nerum, Emanuel Ch. Lorriers en Henri Vandertaelen (allen uit de Geslachten) lagen aan de basis hiervan, met de ruggesteun van Burgemeester Putzeys. Bij de uitstappen van de Burgerwacht, ging deze harmonie de burgersoldaten vooraf met marsmuziek. Het deed schoon en groots aan.

Vanaf 1862 toen Christiaens burgemeester werd, nam de Burgerwacht van Hoegaarden, met haar beste schutters ook deel aan de nationale schietcompetities tussen de verschillende steden. Helaas Christiaens overleed te snel. Hij die de strijd had meegemaakt wist de betekenis van de Burgerwacht, maar zijn voorbarig afsterven remde aanzienlijk de ontplooiing van de "Garde". Het was Putzeys die hem terug als Burgemeester opvolgde. En in 1865 bij de begrafenis van Leopold I, stond ook Hoegaarden met zijn bevelhebber en een Burgerwacht-delegatie te Brussel opgesteld.

En tenslotte in 1866, na de overwinning van de Pruisen op de Oostenrijkers te Sadowa, ontstond de vrees dat Bismarck de kleine staten en ook België zou overvallen en inpalmen.

Het leger van Leopold II was echter waakzaam en de Burgerwacht hernam al haar vroegere faam. In de ogen van het volk (en een volk oordeelt alleen als het in gevaar verkeert) stond de Garde Civique als de waarborg voor de nationale onafhankelijkheid.

8. LAATSTE STUIPTREKKING

Het verouderd en conservatief karakter van de regering, weigerde de kosten voor een goede uitrusting van de Burgerwacht te dekken, maar ondanks alles bleven de burgersoldaten in 1870 bij het uitbreken van de Duits-Franse oorlog aan onze grenzen, hun plicht vervullen, kon garnizoenen bezetten en als waarnemer voor het Leger optreden.

Te Hoegaarden verscheen in augustus 1870 het 3e Regiment Jagers te voet en bleef er van 8 tot 16 augustus bij de burgers inkwartieren. Burgemeester Putzeys en zijn liberale vrienden, waaronder ook de officieren van de Burgerwacht, nodigden de legeroversten uit op het gemeentehuis, waar de beste dranken werden opgediend.

Op deze receptie was geen enkel lid van de oppositie uitgenodigd, die om zich te wreken, een sterke delegatie onder-officieren en manschappen in 't Nieuwhuys uitnodigden, toen gehouden door Jozef Van Nerum, en waar menig biervat gratis werd bovengehaald.

Er werd zodanig gedronken dat de soldaten onder wie Jacobus Vanden Bussche uit Jabbeke, die later te Hoegaarden in het huwelijk trad met Josefien Andries, dronken werden en schimpliederen zongen tegen hun oversten.

't Nieuwhuys werd voor de troepen verboden, wat bijna aanleiding gaf tot muiterij waarop het bevel tot oprukken werd gegeven, want het Hoegaards bier was te gevaarlijk voor krijgsglieden.

Maar onder de genodigden in 't Nieuwhuys bevonden zich ook mannen van de Burgerwacht, door de oppositie opgehitst begonnen ze zich tegen hun oversten te keren.

Zij verweten hen dat zij de Garde als politiek instrument gebruikten en haar alleen bij liberale feestelijkheden liet opstappen. Zij eisten zelfs het ontslag van de liberale oversten en dreigden de rangen van de Burgerwacht te verlaten, zo zij geen voldoening kregen.

Majoor Putzeys gaf geen gehoor aan deze dreigementen met als gevolg dat de katholieke manschappen zich terugtrokken, zodat de activiteiten van de "Garde Civique" in 1872 totaal verlamden.

De strijd tussen wit (liberaal) en zwart (katholiek) was hiervan de grote fout.

Maar ook op nationaal vlak boterde het niet meer tussen het regelmatig Leger en de Burgerwacht. Wegens hun onvoldoende opleiding, werd de burgersoldaat door het Leger als "zondagssoldaatje" bestempeld "die aan de legerreserve trachtte te ontsnappen, door zich bij de Burgerwacht in te lijven". (Daarin lag wel een groot gedeelte waarheid).

In januari 1879 onder Burgemeester Leopold Lodewijckx (katholiek) die Putzeys (liberaal) had opgevolgd, wilde de Bestendig Deputatie van Brabant de Burgerwacht terug leven in blazen.

Te Hoegaarden werd Julien Van Nerum als Majoor Bevelhebber gekozen om samen met Edouard Vander Molen de heropstanding te verzekeren, wijl François Van Hagendoren als secretaris zou zetelen.

Doch het was te laat, de politiek had alles gedood. De Burgerwacht had te Hoegaarden al haar vroegere glans verloren en bleef nog slechts bestaan op een vodge papier.

Hubert Van Nerum.

C O R R I G E N D U M

Gelieve in het tijdschrift "ALPAIDIS" volgende verbeteringen aan te brengen

- "ALPAIDIS" nr. 16 van 1969, blz. 5

Vervang de tekst van deze blz. door de volgende :

"De geschiedenis van de V Hoegaardse Geslachten ving aan in 1700, bij het huwelijk onder brouwerskinderen van Servatius Sweerts uit het Sweerts-huys met Catharina Peeters uit de Cruysblock.

't Sweertshuys of Huyse Sweerts lag op de Kerckblock (gevormd door de Putzeysstraat, de Doelstraat, het Pastoorstraatje, de Pastorijstraat en de Plaats). Daar woonde brouwer Peter Sweerts en zijn vrouw Margriet Hermans, die de zuster was van Eersaeme Jan Hermans, meier te Oorbeek en van Arnold Hermans, Kanunnik te Hoegaarden.

Uit hun huwelijk sprongen zes (misschien zeven) kinderen, waaronder Servatius, die in 1700 met Catharina Peeters uit de Cruysblock trouwde.

De Cruysblock (huidige hoeve Cipers) bestond uit een ruime hoeve (voormalig bezit van Brouwer-Burgemeester Daniel Bormans) met aanpalende gronden, en lag tussen de Tommestraat, de Molenweg (huidige Pastorijstraat), het Pastoorstraatje en 's Heerenwegh (nu Doelstraat).

In de tweede helft van de XVIIe eeuw werd de Cruysblock bewoond door Brouwer-Burgemeester Bertel Peeters en zijn vrouw Josyne Van den Putte (weduwe van Daniel Bormans en zuster van Deken Jan Van den Putte).

Het gezin Peeters-Van den Putte had acht kinderen, waaronder Catharina, die de vrouw werd van Servatius Sweerts. Zij was de zuster van Henricus Peeters, Deken van Hoegaarden ter opvolging van Jan Van den Putte en stichter van een rijk begiftigde en fel betwiste studiebeurs.

De Kerckblock en de Cruysblock waren van elkaar slechts gescheiden door een klein smal wegeltje met hagen afgeboord (huidig Pastoorstraatje), zodat Sweerts van achter de haag gemakkelijk Catharina kon benaderen en waartussen deze twee brouwerskinderen een idylle ontstond, die in 1700 besloten werd met een huwelijk, waaruit juist negen maanden later een eerste kind werd geboren."

- "ALPAIDIS" nr. 36 van 1974, blz. 24 - 4e §

Schrap "door de gebroeders Vinckenbosch, afstammelingen uit de V Geslachten van Hoegaarden".

- "ALPAIDIS" nr. 36, blz. 26 - 5e §

Vervangen door volgende tekst :

"Alsdan richtte hij zich tot de gebroeders Vinckenbosch, die de Tiense Suikerfabriek in 1855 hadden overgenomen."

- "ALPAIDIS" nr. 76, blz. 15

1e lijn : schrap "schepen te Hoegaarden".

2e § : de twee laatste lijnen vervangen door :

"die de oom was van de stichters van de Tiense Suikerfabriek".

3e § : voorlaatste lijn, in plaats van "de rijke en machtige familie Wittouck" schrijf : "de Tiense Suikerfabrikanten".

- "ALPAIDIS" nr. 76, blz. 17 - 3e §

Na het laatste woord, voeg bij :

"maar toch was hij de geheime raadgever van zijn schoonbroeder, de liberale burgemeester Alex Louis Putzeys".

VERVOLG

T. 183 TESTAMENT van Z.E.H. VANDEN PUTTE (4-5-1712)

=====

Fondatie van een jaargetijden en van 2 wekelijkse missen.

In den naem ons Heren Amen.

Op heeen den vierden may 1712 soe ist dat ick ondergescreven considerende de broesheyt van 't menschelijck leven, datter niet sekerder en is als de ure der selve doodt, ende daarom niet willende scheyden uyt desen wereltd sonder vorigh testament oft uystersten wille, hebbe ter iere ende glorie van Godt gemaekt mijn testament oft uystersten wille in forme ende maniere als is volgende :

In den lé ende late aen de fabruyke van Sinte Lambrecht tot Luyck vijf stuyvers eens, recommenderende mijne siele als die sal comen aflijvich te woerden Godt van hemelrijck, Maria sijnde gebenedijde moeder, mede aen heel het hemelsch geselschap ende mijn lichaem ter geweyde aerde verkiesende, mijn sepulture in de collegiale ende parochiale kerckr van Hougaerden voer den parochialen auttaer aldaer, genoempt H. Sacraments auttaer, legerende dat tot laeffenisse mijner siele sullen gecelebreert woerden drij hondert missen, te weten hondert doer de paters Minderbroeders, vijftich doer de paters Predickheeren, vijftich doer de paters Lieve Vrouwe broeders, vijftich doer de paters Augustijnen, vijftich doer alsulcke priester die mijnen erfgenaem daer toe sal believen te employeren. Voerders soe laten ende maecken aen de pastorijs van Hougaerden (ex gravi causa omnium meum movente) alsulcke renten ende goederen die ick voor desen hadde gecedeert ende gejont aen mijnen neef heer Henricus Peeters met eenen titel om op geweyt te woerden de welcke hij namaels nie voersien sijnde van de pastorijs van Hougaerden. Doer mijne simpele resignatei te weten : in den eersten seker block geleghen in de Cluys, groot een half bunder, alsnoch de helft van een ander block oock geleghen in de Cluyse, reg. de Gete, beide gelabeurt ende in hure gehouden door Servaes Sweerts.

Item noch een block groot een half bunder geleghen tot Aelst (gelabeurt door Lambert Vrisen).

Iten een rente van 18 guld. 50 stuyvers s'jaers bepant op de Tafel van Marigeest
Item noch een rente van 12 g. bepant op huys en hof wijlen Reynier Stocmans tot Rommersom.

Alsnoch een rente van ses guld. Vijf stuyvers oock bepant op sekere goederen der erfgenamen des selfs Reynier Stocmans (wesende de selve 2 panden onlangs uytgewonnen bij faute van betalinghe alhier bekend aen denselven heer Henricus Peeters,

latende en legaterende de selve goederen ende renten aen de pastorie alhier voor alle naercomende tijden, onder last ende obligatie van 2 missen per weke, een solemnelijck te gescieden Donderdachs ter eeren van het alder H. Sacrament ende ander te gescieden des maendachs ter eeren van Sinte Rochus met toevoeging van den lofzang Hic est preclarum vas gelijck sulx op die voernoemde daghen hier gewoon is te gescieden uyt devotie (dan voortaan sal gescieden bij stricte intentie) tot welcken eynde mijnen erfgenaem sal gelieven te maecken eenen register behelsende de voersijde incompsten soe voer hem als voer sijne successors, daerbij insererende de ontquytbare rente van 6 g. 5 st., bepant op het huys van Librecht Schoolmeesters, hiervorens genaemd het H. Sacraments huys, ende gelegateert tot de gesciedenisse der selve H. Sacraments misse. In gevalle nochtans dat de selve goederen ende rente quamen insuffisant te woerden tot alsulcke last, soe sullen evenwel de selven belast blijven met de obligatie van de solemnele H. Sacraments misse ende de overschot geemployeert woerden tot eenige missen te leesen aen den salaris van 10 st.

Item soe laet ende maecke aen den voersijde pastorie van Hougaerden een dachmael lants gelegen boven den Loeraet gelabeurt door Jaeck Armegast tot gesciedenisse van mijn jaergetijde.

Item laete ende maecke aen de overlevende kinderen van mijne suster Josijn Vanden Put saligher (te weten aen Hendrick Bormans, Margriet Bormans, Bartholomeus Peeters ende Catharina Peeters) ider thien parracons eens ;

Insgelijke aen de overlevende kinderen van mijn suster Paschasia Vanden Put saligher (te weten Catharina, Elisabeth, Marie, Geertruyt ende Gieraet Schoelmeesters) ider 10 pattacons eens ;

Item aen de kinderen van Maeyken Bormans, mijn nicht saligher (te weten Philippus Mari, Margariet, Henricus, Catharine, Servatius ende Franciscus Nijs, alsoock aen Anna Mari Orbaen) ider een pont groot oft 2 pattacons en half ;

Item aen de kinderen van Sibilia Bormans, mijn nicht saligher, (te weten Joannes, Josina, Catharina ende Margarita Bukens, alsoock aen Jan Baptist Van Ex) ider een pont groot oft 2 pattacons en half ;

Item aen de kinderen van Anna Peeters, mijn nicht saligher (te weten Henricus, Jacobus, Anna Catharina, Joannes Baptista ende Josina Custermans) ider een pont groot oft twee pattacons en half ;

Item late thien pattacons tot cieraedt schilderen oft marmoriseren van den auter van Sinte Gorgonius ;

Item late thien pattacons te distribueren aen de arme siecken ende oude machte loose arme menschen van onse parochie ter discretie van den Heere pastoir.

Item leghere dat ten daghe van mijn uytvaert sullen uytgereikt worden aan de arme menschen twelf halsters coren in gebakken broode ;

Item mijne hemden late aen mijne neven Jan Bormans, Francis Nijs ende Jan Bapt. Van Ex om gelijckelijck onder hen verdeylt te woerden indien sij daermede gedient sijn.

Item laete ende maecke aen sijnen neef Jan Bukens mede aen sijne dochter Anna Catharina Bukens beyde mijne vunt peters een rente van twelf guldens die mij jaerlijcx schuldich sijn de erfgenamen van Henri Radissa (?) van Lummen en waervan de panden mij overlange vrij willechlijck sijn gecedert door de selve erfgenaemen, alles bekent aen Heer den pastoir.

Item lare ende maecke aen Elisabeth Bormans mijn vunt peet uyt consideratie van den goeden dienst aen mij bewesen een koey, ene bedde met sijne toebehoirten, sarge, hupelingen, drij paer slaepkakens, een half dossijn tinne tellioren, vier tenne scotelen, die ick hebbe becomen uyt het sterfhuys van mijne suster begijnken saligher, een half dossijn servietten, 2 handtdoecken met 2 ammelakens, met oock een pont groot oft 2 pattacons en half ;

Item late ende maeck aen Jan Peeters sone Ingelbert mijnen vunt peter een plecke landt gelijck deselve geleghen in tot Hoxem, dewelcke ick heb gecocht van Agnes Berwouts voor de somme van 100 guldens.